

Dr. IVAN LAH:

V deveti deželi.

Gledališki prizor.

Kraljevska dvorana. Vrata na levi in desni. V sredi prestol. Na prestolu sedi kralj, na levi strani kraljična. Strežaji na obeh straneh. Pred kraljevimi nogami leži dvorski norec z muhalnikom v roki. Pred kraljem stoje trije svetovalci, vsi globoko zamišljeni.

Kralj:

Povejte torej, svetovalci moji, kaj našle so vam vaše glave modre; odgovor dajte na vprašanje moje: Kje sreča kaže se deželi naši? Kdo na prestolu bodi mi naslednik in kdo naj ženin bo kraljevi hčeri?

Prvi svetovalec,

kraljevski ključar in blagajnik, se globoko prikloni:

Kralj! Ko razmišljal sem o tem vprašanju in hotel nanje prav odgovoriti, odšel po mestu sem premišljevale: kaj pravzaprav nesreča je na svetu? In videl sem podanike ti zveste in videl sem bogastvo in uboštvo in videl sem, da sreča vse države zavisna je od zemeljskih zakladov. Kdo zvest najbolj je kralju in državi, kdo polni z zlatom kraljeve blagajne, kdo daje zemlji naši blesk zunanji? To bogatini so in njih bogastvo! Bogastvo zadovoljnost le ustvarja, bogastvo je bodočnosti podlaga, bogastvo širi po vsem svetu slavo. Zato, o kralj, če mar ti je države, če mar ti je bodočnosti velike, če mar ti je nesmrtno, večne slave, privedi nam bogatega junaka, ki v dediščino ti prinese zemlje in novih z njo neslutnih zakladov, da narod črpal bo iz njih blaginjo. Država tvoja širom bo narasla, dežele se ti bodo pomnožile, v njih vstale bodo narodove sile in strah, trepet postaneš vsem sosedom. Meč od zlata se svetil bo in krona, kraljevski dvor se svetil od zlata bo,

poslanstva v svet pošiljal boš bogata, in vsi se bodo klanjali pred tabo.

V državi vsej ne bilo bi berača, zlato, srebro ležalo bi na cesti in vsi podaniki bi b'li zvesti, ker tu bi vsem najbolje se godilo.

Goglej, o kralj, po svetu naokolo in mi povej, če kdaj je siromaštvo kaj dobrega, velikega rodilo?

Pomisli sam in rekel boš: nikoli!

Uboštvo uničuje siromaka,

rodi zavist, ubija naše sile,

budí odpor in vodi do zločinov.

V uboštvu padajo na tla države,

zdrobe se v prah kakor pečene stavbe, sosedom so bogatim za zabavo.

Ubožen kralj nikjer ne najde slave,

v posmeh je svetu novce brez veljave

in vsa brez vrednosti je moč njegova.

Zato, o kralj, besede preudari,

poslušaj moje pametne nasvete,

državi svoji temelj trd ustvari!

Po svetu vsem razglasi voljo svojo,

da ta ti bo naslednik na prestolu,

kdor z zlatom čistim jamo ti zasuje,

ki daš jo izkopati sredi dvora.

Od vseh strani ti pridejo snubači,

nastalo bo veliko tekmovanje,

kdo bo odnesel časten dar za zmago:

odmeval šum zlata bo po palači,

sam radostne imel boš, jasne dneve

in s tabo mi se bomo veselili,

ki nam kot tebi to leži na srcu,

kaj čaka domovino našo drago...

(Globoko se prikloni in napravi pred kraljem prostor drugemu govorniku. Norec odkimava.)

Kralj:

Besede tvoje so dokaz modrosti,

po trdih skušnjah časov pridobljene,

ker v službi moji težki si osivel. —

Minila je presrečna doba zlata,

ko brez skrbi človeški rod je živel,

brez borb za zlate zemeljske zaklade.

Res je, da vse se je izpremenilo,

da vse se danes meri po bogastvu,

da prednost ima ta, kdor više plača.
A naj še druge slišimo nasvete:
kaj našli vi ste, modri svetovalci?

Drugi svetovalec,

velik junak v orožju, zastopnik sile in junaštva:

Bogastvo je mogočna sila, kralj,
pred zlatom se vesoljni svet prikloni.
Kako lepo blešči se demant v kroni,
kako vabljev je dragocen kristall!
Toda ta blesk pogosto je slepilo,
ki mami nam oči in našo silo,
kar da s pregovorom se razodeti,
da ni zlato vse to, kar se nam sveti.
In kolikrat je kriva zlata past,
da v njej ujame se ponos in čast!
In če izrek je starodavni res,
da ni dovolj visok bil zid noben,
da ne bi osel z zlatom obložen
bil mogel priti čez —
potem pomislimo, da zlati most
nevarnost je največja za krepost.
Bogastvo za državo je zaklad —
a v njem junaški oslabe rodovi,
zlatá, srebrá postanejo robovi
in pot razkošja vodi jih v propad.
Zato poslušaj, kaj nasvet je moj
in po pravici težki spor razsodi:
Države glavna sila — to je boj,
in boj kraljestvu trden temelj bodi.
Od bogatina višji je junak,
ki z roko hrabro brani domovino,
varuje kralja, bratov imovino,
kadár po njej posega drzni vrag.
Junaštvo pravo naroda je kras,
v njem raste domovina in država,
po njem se širi v svet kraljestva slava,
v njem naroda ponosnega je spas.
Junaštvo kralju sivo glavo diči,
junaštvo k slavi vodi mladi rod,
v njem domovina se slavi povsod,
to je zaklad, ki čas ga ne uniči.
V njem le krepki se vdanost in krepost,
in kar odnese s sabo časov sila,
bodočnost bo takoj nadomestila,
ker zdrava v njej poganja nam mladost.
Za silo to ni treba bogatije,
zlata, srebra in dragih kamenov,
iz naroda poganja zarod nov,
ki slava bo in sila domačije.
S tem zarodom, o kralj, bi videl rad,

da bi doživel lepe dni bodoče,
da videl bi, kaj zmore ta, kdor hoče,
in kaj kraljestva pravi je zaklad.
In če je narod beden in ubog
in ne odreče svoji se kreposti,
takrat pokaže v pravi se lastnosti,
začutil boš, da v njem prebiva Bog.
Zato, o kralj, nasvet ta slušaj moj:
naslednika iz onih si poišči,
ki slave našli so si na bojišči,
kjer bili so za zmago težki boj!
Po svetu pošlji slavnostne glasnike,
da ti na boj povabijo junake,
kar svet pozna jih, da so slave take,
da vredni so te milosti velike.
In kdor premaga druge v težkem boji,
ta bodi zet ti — ženin hčeri tvoji.
Junaške boje tukaj bomo bili,
s teboj se bomo drugi veselili,
ki nam si ti in domovina draga,
ker v tem bodočnost je in naša zmaga.
(Prikloni se in odstopi. Norec se smeje.)

Kralj:

Junaštvo lepa je lastnost — krasi
v njej se junak in očetnjava,
a vendar, če je tvoja misel prava,
premisli se mi potrebno zdi.
Zato še tretje čujmo svetovanje!
Hej, moj prijatelj, svetovalec zvest,
izpregovori kaj ti pravi vest
na moje nerazrešeno vprašanje?

Tretji svetovalec,

*modrec v filozofski obleki, ki dela vtisk
državnega modrijana:*

O kralj, bogastvo je nesreča za naš svet,
zakladi zemski so peklenske sanje,
in kdor oblast je svojo zidal nanje,
ta bil je že od tisočev proklet.
Zlato slepi; kdor vanje se zagleda,
v očeh omamljenih se mu zazdi,
da za ljudi nesreče večje ni,
ko to, kar se nazivlja v svetu — beda,
in ne pomisli, kaj bi se zgodilo,
ko bi zlato se valjalo po cesti,
ker bi ljudje zlata ne mogli jesti.
da svojo vrednost vso bi — izgubilo.
In če bogastva bilo bi preveč,
postalo vsem ob njem bi dolgočasno,
in kdor prišel do njega bi prekasno,
nad druge dvignil bi morilni meč.

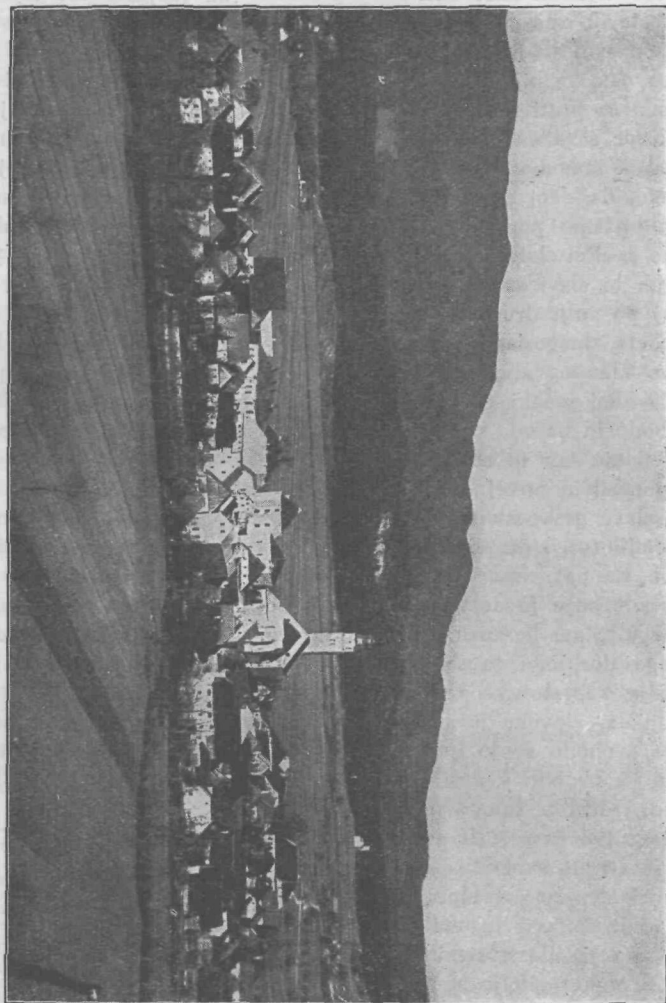
Kar ima svet, to je rodilo delo,
in delo je gibanje naših rok
in če ga spremlja trud in vik in jok,
v njem je življenje naše razcvetelo.
Kar misli naše v duhu so stvorile,
bi bilo prešlo kakor prazen sen,
če ne bi bile sredi sten in pen
zidale rok telesnih naše sile.
Tako postavili smo svet si svoj,
ki v njem smo svoji lastni gospodarji,
in če ga nam razbijajo viharji,
postavimo se proti njim na boj.
Tako krepe se sile naše v boji,
in če usodi stavimo se v bran,
spoznamo, da nam delo ni zaman,
v njem bližamo popolnosti se svoji.
A če ne hvalim zlatih bogatinov,
ki v njih bi slavi svetil se naš svet,
ni manj po volji drugi mi nasvet,
ki ti obeta zmagoslavnih činov.
Globoko klanjam sivolaso glavo
pred slavnimi junaki, ki za čast,
za svobodo in naroda oblast
so dali domu mir in sebi slavo.
Todà pomisli in povej: ali junaštvo,
ki išče slave preko svojih mej
in v zemlji tuji zbira si trofej,
ni krivo, da na svetu je sovraštvo?
Kaj prva v boju je dolžnost junaka?
Da zmaga! Slava je mamljiv napoj,
ki zmagovalca vabi za seboj,
da zemljo z bratovsko krvjo namaka.
Največji dar človeku je svoboda,
in kdor svobodo svojo ljubi sam,
kako bi ga ne bilo v duši sram,
ko gleda robstvo tujega naroda?
Zato junaštvo čast je le tedaj,
kadàr se z njim svoboda lastna brani,
kadàr oblasten se sovražnik rani,
kadàr ubije se nasilen zmaj.
A sila se v nasilje izpreminja —
in ko v ponosu ziblje se junak
in k zmagam svojim išče novih zmag,
vsa čast in slava v prazen nič izginja.
Zato je treba vedno mere prave,
in kadar kliče nas na boj pogum,
odloči misel naša in razum,
kje pot junaštva je, časti in slave.
In tu prišel mi pravi je izraz,
ki prej so ga prikrievale besede:
razum sodnik je one zlate srede,

ki za dejanje pravi da ukaz!
On je sodnik, ki vodi prava pota,
ustvarja, snuje, vlada in uči,
in kdor moči mu svoje posveti,
ne bo zvabila ga usodna zmeta.
On je življenja našega spoznanje,
on vodi k luči skozi temno zmes,
on razjasni vse tajnosti nebes
in globokosti večnosti brezdanje.
V njem vse pravice trdna je podlaga,
in kdor po njem življenja pot ravna,
skrivnosti nerazjasnjene spozna,
ki z njimi se vesoljni svet premaga.
On nam pove, zakaj je v svetu beda,
zakaj nevarna je junaštva moč,
on v dvomih, stiskah pride na pomoč
in sredstva nudi, ki jih daje veda.
Razum, o kralj, naj bo vladar državi,
on je središče, kjer se svet vrti,
in kar se dobro in koristno zdi,
ukrene kralj po svoji modri glavi.
Zato modrost naj zvezda bo vodnica,
ta vodi naše sreče pravo pot,
varuje nas nevarnosti in zmot,
v njej kaže se resnica in pravica.
Naš kralj naj bo največji modrijan,
najmodrejši naj mož bo v vsej državi,
pod njim kraljestvo v sreči bo in slavi,
in narod naš povsod bo spoštovan.
Povabi skupaj kralje in kraljiče,
postavi jim vprašanja in uganke,
in kdor odgovor da na vse neznanke,
ta naslednika naj se razkliče.
To moj je svet, o kralj!
(Odstopi počasi s pokloni. Norec se smeje.)

Kralj:

Velika, stavec, tvoja je modrost,
kar nam svetuje glava tvoja siva,
v tem se resnica težka nam razkriva,
kraljevska prava kaže se krepost.
Nasvet bi vendar tvoj premislil rad,
da misel se nemirna mi pomiri,
kje sreče prave pravi so izviri,
to bom premišljaj danes zadnjikrat.

(Kralj skloni glavo in se zamisli. Vsi so v globokem premišljevanju. Norec se pri tem ogleduje lahkomišelnost po muhah, gleda zamisljene obraze in se nazadnje zasmije na ves glas.)

CERKNICA
IZ KNJIGE "CERKNIŠKO JEZERO IN OKOLICA" '65